Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй орган

1940 оной АВГУСТ 8 Четверг № 182 (3182)

Сэн 10 мүнгэ.

„Энэ жэлдэ хуряалгын хүдэлмэриие саг соонь ябуулга, хүдөөажахын продуктнуудые бэлэдхэлгээр гүрэнэй плануудай саг соогоо дүүрэгдэлгые хангалга—ажахын-политическэ шухалын шухала зорилго“.

(„Хүдөө ажахын продуктнуудые худалдан абалгадахи ба бэлэдхэлгэдэхи хубилалтанууд тухайда“ ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба СССР-эй СНК-гэй тогтоолhоо).

ПРОГУЛЬЩИГУУДЫЕ ДАЛДАЛАЛГА—ГҮРЭНДЭ ЭСЭРГҮҮ ГЭМТЭ ЯБАДАЛ

...дприятинуудhаа ба учреждениинуудhээ хүдэлмэришэд ба албашадай өөhэдынгөө зорогоор ...оһолгые хориhон, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...июлиин 26-най үдэрэй Указ ...ол арадэй интересүүдые ...гулнуудhаа ба прогульщигуудhаа хамгаална. Үнэн сэхээр хүдэлмэрилхөө хэн хүсэнэгүйб, социалистическэ үйлэдбэридэ хэн хохидол ушаруулнаб, тэрэ хадаа ороной ...ын ба оборонно хүсэшадалые ...жүүлгэдэ hаад хэнэ. Тэрэ ...энээнэйгээ түлөө гүрэнэй ...законой ёhоор харюусаха ...той.

Указ болбол үйлэдбэриин дезорганизаторнуудтай тэмэсэхэ хүсэтэ ...гые, предприяти ба учреждени бүхэндэ бэхи, большевистскэ ...иплинэ тоггоохо хүсэнтүгэс ...гые ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй гарта үгэбэ. Указые үнэн сэхээр дүүргэлгэ болбол продукци гаргалгые ехэдхэлгэдэ, ажалай ...өөсын ургалтада хүргэхэ ...той. Ажахын плануудые дүүргэ... ба үлүүлэн дүүргэхын тулада, продукциин шанарые эрид ...жаруулхын ба тэрээнэй өөрынь ...ые серьезноор бага болгохын тулада, булад дисциплинэ тон шухала. Ажалай дезорганизаторнууд, дисциплиные эбдэгшэд ...даа ямаршье хайрагам олохо ...огүй ба шанга хэhээлтэдэ хабаа...лагдаха ёhотой гэжэ эхэ ороной интересүүд эринэ.

Гүрэнэй, кооперативна ба ниитын предприятинуудhаа ба учреждениинүүдhээ өөhэдынгөө зорогоор ...hон, мүн прогул хэhэн нюурнууд судта үгтэхэ ёhотой гэжэ закон тогтооно. Предприятинуудhаа ба учреждениинүүдhээ өөhэдынгөө зорогоор гаража ошоhондо гэмтэй нюурнуудые, мүн хүндэтэй шалтагаанаар прогул хэhэн гэмтэй нюурнуудые судта ...гэхэhөө бэеэ зайлуулhанайгаа түлөө предприятинуудай директорнууд ба учреждениинүүдэй начальнигууд судай харюусалгада хабаадуулагдана. Законие үнэн сэхээр дүүргэлгэ болбол зайгуулгые болюулгада ба прогулгые усадхалгада хүргэхэ ёhотой.

Хүдэлмэриhөө өөрынгөө зорогоор гаража ошолго ба прогул хэлгын мүнөө хүрэтэр үшөө байhаар байгаа hаань, энэ хадаа СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй указые ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй хангалтагүйгөөр дүүргэhэнэй ба указые дүүргэлгэдэ партиина организацинуудай зүгhөө контроли үгы байhанай результат мүн. Ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд, партиина, комсомольско ба профсоюзна хүдэлмэрилэгшэд болбол hүүлэй үедэ прогулай тоо үсөөрөө гэжэ hанаагаа амархаар бэлэн байха юм.

Үйлэдбэриин дезорганизаторнуудые судhаа далдалдаг, предприятинуудай директорнууд ба учреждениинүүдэй начальнигууд гэмтэ ябадал үйлэднэ. Законие эбдэдэг, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ба учреждениинүүдэй начальнигууд болбол зайгуулнуудай ба прогульщигуудай хэhээгдэдэгүй үлэхэ атмосферые предприятинууд дээрэ бии болгоно. Тэдэнэр хадаа законой хүсые hуладхахаа, тэрээнэй эриие мохоодхохоо оролдоно. Имэ хүтэлбэрилэгшэд хадаа советскэ үйлэдбэриин командирай үндэр нэрэдэ таарахагүй байна. Эдэнэр болбол тэдэндэ арадай үзүүлhэн этигэл найдабариие харюулнагүй, тэдэнэр законой ёhоор шанга хэhээгдэхэ ёhотой.

Прогульщигуудые харюусалгаhаа зайлуулхые бэ гүрэнэйгөө урда хэhэн тэдэнэй гэмые хүнгэдхэхые hэдэдэг, үмэхи либералнууд хадаа предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ба учреждениинүүдэй начальнигуудай дунда бии. Зарим ажахынхид, партиина ба профсоюзна хүдэлмэрилэгшэд болбол ажалай дезорганизаторнуудые магтаhан саарhануудые судта эльгээхэ эшэдэггүй байна. Зарим ажахынхид хадаа прогульщигууд тухай хэрэгые, яахашье аргагүйдэхэдөө судта үгэдэг, заримань гэмнэлгэhээ тэрээниие сүлөөлхөө оролдодог байна.

Прогульщигуудые нюуhанаа далдалхын тулада, зарим ажахынхид болбол гүрэниие мэхэлхээ hаатагдаггүй ба прогул хэлгые легализацилха ябадалда хүрэдэг байна.

Гүрэнэй урда үнэн сэхэ байха—большевистскэ хүтэлбэрилэгшын түрүүшынь шанар. Предприятинуудай директорнуудэй ба учреждениинүүдэй начальнигуудай үнэн сэхэнь тэрээнэй хэлэhэн үгөөр бэшэ, харин хэhэн хэрэгээрэнь шалгагдана. Прогульщигууды далдалагшадые, үнэн сэхэбэшэ хүнүүд гэжэ, гүрэниие мэхэлэгшэд гэжэ элирүүлхэ ба закон эбдэгшэд гэжэ тэдэниие судта үгэхэ хэрэгтэй.

Зарим летунууд ба прогульщигууд болбол, законие дабан гарахын тулада, алиболохо нүхэ hүбэнүүдые бэдэрнэ. Зариманиинь нюдэ далдалhан справкануудые поликлиникэнүүдhээ суглуулжа мэхэтэдэг, зариманиинь—хүдэлмэриин үедэ лодырьлодог. Большевистскэ хүтэлбэрилэгшэд хадаа, үйлэдбэриин бүрин эрхэтэ командир байhан эрхээ хүсэд хэрэглэн, ажалай дезорганизаторнуудай нүхэ hүбыень элирүүлхэ ба тэдэниие харюусалгада хабаадуулха ёhотой. Ажал хэдэггүйнүүдые ба лодырьнуудые хэн далдалнаб, тэрэ хадаа үйлэдбэри дээрэ дисциплиные өөрөө эбдэнэ гээшэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлгые хүтэлбэрилгэhөө партиина организацинуудай бэеэ зайлуулhан дээрэhээнь, зарим предприятинуудай директорнууд ба учреждениинүүдэй начальнигууд хадаа прогульщигуудые далдалха арга олоно. Энэ хүтэлбэрилгэ хадаа промышленность дээрэхи бүхы партиина организацинуудай гол зорилгонь болоно. Большевистскэ дисциплиные байгуулхын түлөө партиина организаци бүхэн тэмэсэхэ ёhотой. Предприятинуудhаа ба учреждениинүүдhээ өөhэдынгөө зорогоор гаража ошохо нэгэшье ушар, нэгэшье прогул парторганизацинуудай анхаралай хажуугаар үнгэрхэ ёhогүй. Партиина организаци хадаа прогульщигуудые далдалhан фактын хажуугаарнь гараха ёhогүй. Үйлэдбэриин дезорганизаторнуудые дары судта үгүүлжэ шадаагүй, тэдэ партиина ба профсоюзна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, өөhэдөө дезорганизаторнуудые далдалагшад болохо байна.

Судай ба мүрдэлгын органуудые абаад үзөө hаа, летунууд ба прогульщигууд тухай хэрэгүүдые мүрдэлгэдэ ба хаража үзэлгэдэ аалидалга хадаа гүрэндэ ехэ хохидол ушаруулна. Прокуратурын органууд болбол законой зүбөөр сахигдажа байхыень хинаха уялгатай. Прогул тухай хэрэгые саг соонь хаража үзэхынь тулада мүрдэлгын ба судай хүдэлмэрилэгшэдые мүнөөдөө үшөө түлхихөөр байна.

Ажалай дисциплинэ эбдэлгэдэ эсэс табихын тулада, предприятинууд ба учреждениинүүд дээрэ бэхи ба үргэлжын кадрнуудые байгуулхын тулада, летунууд ба прогульщигуудтай тэмэсэхын хажуугаар, тэдэниие далдалагшадтай тэмэсэлые шангадхаха хэрэгтэй, ушарынь, үйлэдбэриин дезорганизаторнуудые далдалалга—ажалай булад дисциплинын түлөө тэмэсэлэй зам дээрэ байгаа главна хаалта мүн.

(«Правдын» түрүү бэшэгhээ).

СССР-эй Верховно Соведэй VII Сесси

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй августын 5-най хамтарhан заседаниин дневник

Үдэшын 6 часта, СССР-эй Верховно Соведэй заседаниин зал, балкон, ложонууд хүнүүдээр дүүрэнхэй байгаа. Түрүүлэгшын столдо—Союзай Соведэй түрүүлэгшэ депутат А.А. Андреев, Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшэ депутат Н.М. Шверник, Союзай Соведэй түрүүлэгшын орологшонор депутадууд Т.Д. Лысенко ба Усман Юсупов, Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшын орологшонор депутадууд Ч.А. Асланова ба М.В. Кулагин. Ложонуудта—нүхэд И.В. Сталин, В.М. Молотов, К. Е. Ворошилов, М.И. Калинин, Л.М. Каганович, А.И. Микоян, А.А. Жданов, Г.М. Маленков, М.Ф. Шкирятов, С.К. Тимошенко, А.Е. Бадаев, Н.А. Булганин, А.Я. Вышинский, Р.С. Землячка, А.Ф. Горкин, Н Г. Кузнецов, И.Т. Тевосян ба СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй членүүд ба Арадай Комиссарнууд. Депутадууд ба айлшад болбол нүхэр Сталиниие, тэрэнэй соратнигууд — партиин ба правительствын хүтэлбэрилэгшэдые үни удаан замхаршагүй овацяар амаршална.

Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшэ депутат Н.М. Шверник заседаниие хүтэлбэрилнэ. Сесси болбол хэлсэхэ зүйлнүүдэй дүрбэдэхи асуудалые— Латвиин сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин мэдүүлгые зүбшэн хэлсэлгэдэ оробо. Бүрин эрхэтэ комиссиин членүүд зал соо ороно. Депутадууд ба айлшад өөhэдынгөө hууринуудhаа боджо, тэдэниие овацяар угтана. Сүлөөлэгдэhэн Латвийска арадай хүндэлэлдэ, большевистскэ партиин хүндэлэлдэ, Ленинско-Сталинска национальна политикын хүндэлэлдэ амаршалгын абяанууд сууряатана. Бүрин эрхэтэ Комиссиин членүүд хадаа улаан гадартай книгые—Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда орохо тухай Латвийска республикын сеймын декларациие асарба. Трибунын хажуу тээ, бүрин эрхэтэ комисиин членүүд улаан тугые дэлгэбэ—энэ туг доро Латвиин ажалша арад тэмэсэhэн ба илаhан байна.

Депутат Шверник болбол президентын уялгые дүүргэгшэ, Латвийска республикын министр—президент нүхэр Августсу Кирхенштейнс гэгшэдэ, үгэ үгэбэ. Советскэ арадуудай агууехэ бүлэ соо орогшо, латвийска ажалша арадые, тэрэнэй нюураар амаршалжа, бүгэдэниитын овацяар угтана.

Нүхэр Кирхенштейнс латышска хэлэн дээрэ хэлэбэ.

—Латвиин ажалша арадай зүгhөө,—тэрэ хэлэнэ,—таанарта, СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудта, бүхы Советскэ арадта, Советскэ правительствода ба тэрэнэй толгой нүхэр Молотовто, ажалшадай агууехэ вождь ба багша нүхэр Сталинда зүрхэнэй халуун баярые хүргэнэб.

„Сталин мандаг“ гэhэн абяанууд, Кирхенштейнсын үгэдэ харюу болгон, СССР-эй арадуудай хэлэнүүд дээрэ сууряатана.

Нүхэр Кирхенштейнс болбол Советскэ Союзай арадуудтай латвиин арадые холбогшо хани барисаагай историческа таhаршагүй байhан тухай хэлэнэ. Оратор хадаа Владимир Ильич Ленинэй үгэнүүдые hануулна, тэрэ болбол Россиин пролетариадай түрүү отрядуудай нэгэн болохо латвиин хүдэлмэришэн анги тухай хэлэhэн байгаа.

Нүхэр Кирхенштейнс болбол, мүнөө Латвиин ажалшадай hалгаhан, тэрэ зутар муухай дарлалта ба эксплоатациин режим тухай тон ехэ домогтойгоор ба зэбүүрхэлээр хэлэнэ.

Арадай дура зоригые үзүүлэн Сейм болбол Латвиие Советскэ Социалистическэ республика гэжэ соносхоhон ба Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда тэрэнэй орохо тухай декларациие абаhан байна.

Нүхэр Кирхенштейнс болбол декларацяа уншаба. Тэрэнэйгээ hүүлдэ декларацяа депутат Швернигтэ үгэжэ, агууехэ Советскэ Союзай хүндэлэлдэ, арадуудай Сталинска хани барисаагай хүндэлэлдэ, Советскэ правительствые ба тэрэнэй толгой нүхэр Молотовай хүндэлэлдэ, бүхэ дэлхэйн арадуудай агууехэ багша ба вождь—нүхэр Сталинай хүндэлэлдэ здравицые соносолгоор өөрынгөө үгые түгэсхэбэ. Депутадууд ба айлшад болбол арадуудые агууехэ сүлөөлэгшэ —нүхэр Сталиниие халуунаар амаршална.

Депутат Швернигэй дурадхалаар нүхэр Кирхенштейнс толгойтойгоор латвийска сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин членүүд, зал соо—СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудай дунда hууринуудые эзэлнэ.

СССР-эй Верховно Совет болбол Латвийска Советскэ Социалистическэ Республикын сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин мэдүүлгые зүбшэн хэлсэлгэдэ оробо. Бүрин эрхэтэ комиссиин член, латвиин коммунистическэ партиин либавска комитедэй секретарь нүхэр П.Плесумс трибуна дээрэ гарана.

—Би, сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин член,—нүхэр Плесумс хэлэнэ,—сеймын эрилтые хангахые ба Латвийска Советскэ Социалистическэ Республикые Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай составта абахые hайшаахыень Верховно Соведы гуйнаб.

Латвиин сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин член нүхэр Русис-Палдыня трибуна дээрэ гарана, тэрэ болбол латвиин коммунистическэ партиhаа, латвиин арадай сеймhээ, ажалша эхэнэрнүүдэй ба латвийска Советскэ Социалистическэ Республикын бүхы ажалша арадай нэрэhээ халуун баярые СССР-эй Верховно Соведтэ хүргэнэ. Депутадууд ба айлшад тэрээниие ахадүүгэй ёhоор, апплодисментнүүдээр амаршална.

Латвиин сүлөөлэгдэhэн ажалша арадай баяр, СССР-эй арадуудай ахадүүгэй бүлэдэ тэрэнэй орохо хүсэлэн, өөhэдынгөө социалистическэ эсэгэ ороной хүсэ шадалые бүхижүүлхээр бэлэн байhаниинь нүхэр Рурис—Палдыниин үгэ бүхэндэ ханхинана.

Тэрэнэй hүүлдэ, Латвийска ССР-эй сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин член нүхэр Паберас гэгшэдэ үгэ үгтөө. Латвиин реакционно правительствын дарлалта доро латгелецүүдэй хүшэр хүндэ ажабайдал тухайда тэрэнэй рассказ домогоор дүүрэнхэй байгаа.

Латвийска сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин член нүхэр Ю Лацисын үгые депутадууд ба айлшад халуунаар угтана.

—Помещигүүд ба капиталистнуудай бузар правительство унаа. Латышскэ арадта байгаа угаа ехэ духовно хүсэн унтараагүй,—дарлалтын ба хүсэрхэлгын жэлнүүд тэрэниие буляагүй. Мүнөө энэ хүсэн бүхы үргэнөөрөө дэлгэрхэ байна.

Түрүүлэгшэ депутат Шверник болбол Узбекскэ ССР-эй Верховно Соведэй түрүүлэгшэ депутат Г. Ахунбабаевта үгэ үгэнэ.

Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда Латвийска Советскэ Социалистическэ Республикые абаха тухай законой проектые правительствын даалгабаряар соносхожо, депутат Ахунбабаев хэлэнэ:

— Латышска арад болбол Сталинска Конституциин туг доро толотомо амжалтануудые туйлаха гэжэ этигэнэбди. Бүхы Советскэ арадай туhаламжа, партиин Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын, нүхэр Сталинай туhаламжа тэдээндэ үзүүлэгдэхэ байна.

Депутат Шверник болбол депутат Ахунбабаеваар соносхогдоhон законой проектые голосовалгада табиба. Голосовани хадаа палатануудта тус тустаа хэгдэhэн ба нэгэн дуугаар абтаhан байна.

Советскэ Союзай Герой, капитан Николай Петрович Синютин. Нүхэр Синютин болбол Улаан Армида ороходоо урда Гомельскэ Педагогическэ институдай студент байгаа.

Ф. Кисловай фото.

Түмэрзамайхидай Сталинска үдэрые hайнүдэрлэлгэ

Горькиин нэрэмжэтэ, культура ба амаралтын Московско Центральна паркын ногоон театр соо, нүхэр Л. М. КАГАНОВИЧЫН хэлэhэн үгэhөө

Августын 4-дэ, бүхы орон болбол түмэр замайхидай бүхэсоюзна үдэрые бүгэдээрадай ехэ hайнүдэрөөр тэмдэглэбэ. Хаа-хаанагүй — Москвада, Ленинградта, Киевтэ, Львовто, Выборгдэ, Ташкентдэ, Бакуда, Владивостогто, манай үргэн ехэ ороной бүхы булан тохойнуудта, түмэрзамайхид ба бүхы советскэ арад болбол большевигүүдэй партида, тэрээнэй агууехэ вождь ба түмэрзамай транспорт дээрэхи илалтануудые зоригжуулагша нүхэр Сталинда өөhэдынгөө преданнэ байhые демонстрацилба.

Горькиин нэрэмжэтэ, культура ба амаралтын центральна парк hайнүдэрэйхеэр шэмэгдэнхэй. Өөhэдынгөө алдарта хүдэлмэриин дүнгые гаргахаа 150 мянган түмэрзамайхид эндэ сугларaa, мүн московско предприятинуудай 100 мянган стахановецууд, столицын интеллигенци, СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд, Улаан Армиин боецүүд тэдэндэ айлшаар ерээ.

10 нээмэл эстраданууд дээрэ московско театрнууд ба циркнүүдэй эрхим артистнууд наадабад. Дуу ба плясkануудай ансамбльнууд, урлаhайханай самодеятельностиин олонтооной кружогууд болбол площадканууд, аллейнүүд дээрэ өөhэдынгөө искусствые харуулба.

Үдэшын 5 часта, ногоон театр соо, баярай заседаниин Президиумдэ—зам харилсаанай Арадай Комиссар нүхэр Л. М. Каганович, ВКП(б)-эйн Московско Комитедэй секретарь Щербаков, зам харилсаанай Наркомой орологшод, СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд, московско узелай стахановецууд ба кривоносовецууд, столицын организацинуудай түлөөлэгшэд нэрьемэ апплодисментнүүд доро ошожо hуунад. Революциин локомотивай агууехэ машинист нүхэр Сталиниие, тэрээнэй үнэн соратнигууд нүхэд Молотов, Каганович, Ворошилов, Калинин, Микоян, Андреев, Жданов, Хрущев, Берия ба Швернигые Хүндэтэ Президиумдэ hунгаха тухай дурадхал нэрьемэ овацяар абтаба

Баярай заседаниин Хүндэтэ түрүүлэгшэдэ нүхэр Сталиниие hунгаха тухай дурадхал оробо.

Заседани дээрэ байhан хэдэн мянган хүнүүд СССР-эй зам харилсаанай Арадай Комиссар нүхэр Кагановичиие халуунаар угтана. Нэрьемэ апплодисментнүүдээр хэдэн олон дахин таhалдуулагдаhан, тэрээнэй ойлгосотой ба hонор үгые гансал Ногоон театр соо дуулаа бэшэ, Наркомой үгэ хадаа советскэ ороной бүхы булан тохойнуудта радиогоор дамжуулагдаа.

Нүхэр Каганович болбол түмэрзамайхидай үдэрэй туйлай ехэ удха шанар тухай хэлэбэ. Энэ үдэр 1935ондо, түмэрзамайхид болбол нүхэр Сталинтай, партиин ба правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй Кремль соо уулзаа hэн, энэ үдэр Сталин болбол манай гүрэндэ түмэрзамай транспортын үүргэ ба удхашанарые туйлай ехэ теоретическэ ба политическэ үндэрдхэдэ табиhан байна.

Түмэрзамайхидай үдэр—энэ хадаа түмэрзамайхидай зол хүндэлэлэй үдэр, энэ хадаа—өөрынгөө хүсэнүүд ба амжалтануудые, зоримгой ба эрид шанга самокритикээр элирүүлэгдэхэ ёhотой дутуу дундануудые харалгын үдэр мүн. 1935 оной июлиин 30-hаа хойшо үнгэрhэн табан жэлэй торшо соохи хүдэлмэриин дүнгүүдые гаргаха зуураа, нүхэр Каганович болбол түмэрзамайхид хүндэ бэрхэшээлнүүдые илан дабажа ба өөрынгөө дутуу дундануудые элирүүлэн зайлуулжа, манай арадай ажахын ургахатай хамта, тээлгэ ба шэрэлгые ехэдхээ, түмэрзамай транспорт часай нарин механизмдал адляар заhагдаhан, конвейер байха ёhотой гэhэн нүхэр Сталинай заабариие үнэн сэхээр, большевистскээр дүүргэхээ оролдоhон ба оролдожошье байна, гэжэ хэлэбэ.

Саашань, нүхэр Каганович болбол түмэрзамай транспортын ба түмэрзамайхидай зорилгонуудые характеризовалан хэлэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Сесси дээрэ Советскэ гадаадын политикын хүтэлбэрилэгшэ, СССР-эй СНК-гэй түрүүлэгшэ нүхэр Молотовай үгэ соо хэлэгдэhэн, мирэй сталинска гадаадын политикын туйлай ехэ амжалтанууд тухайда нүхэр Каганович хэлэбэ.

Литва, Латви, Эстони, Бессараби, ба Хойто Буковинын, мүн УССР-эй ба БССР-эй баруун областьнуудай харгынуудай 115 мянган түмэрзамшад советскэ түмэрзамайхидай бүлэдэ ниилэбэ гэhэн, нүхэр Кагановичын үгые суглаан болбол Литвын, Латвиин, Эстониин, Бессарабиин ба Хойто Буковинын ахадүү арадуудые амаршалhан халуун овацяар угтаба.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ПАРТАКТИВАЙ СУГЛААН

Һаяхан, Хоринн аймагай партийна активай суглаан боложо, аймагай 15-дахи партийна конференциин, тэрэшэлэн эхин парторганизацинуудай отчетно-һунгалтын суглаануудай тогтоолнуудые бэелүүлгэ тухайда ВКП(б)-эйн Хоринн айкомой секретарь нүх. Юринскиин доклад соносбо.

Докладчик болбол эхин парторганизацинуудай отчетно-һунгалтын суглаануудай, аймагай партконференциин болоһонһоо хойшо хэһэн хүдэлмэринүүд ба дутуу дунданууд тушаа тодорхойгоор хэлээ.

1940 оной 7 һарын торшо соо ВКП(б)-эйн членэй кандидадта—87 хүн, ВКП(б) эйн члендэ—60 хүн абтаба. Зүгөөр, партида орогшодой дунда түрүү профессиин хүнүүд үсөөн байха юм. Жэшээлхэдэ, 255 трактористнуудһаа—миин 2 хүн,56 комбайнернуудһаа—миин 1 оробо.

Нүхэр Юринский хадаа партийна пропагандын ямараар ябуулагдажа байһан тухайда хэлэһэн байна. Аймаг дотор хамта 6 кружогууд бии, тэдээндэ 80 коммунистнууд һуралсана. Бусад коммунистнуудынь ВКП(б)-эйн историие өөһэдөө үзэнэд. „ВКП(б)-эйн историин хуряангы курсые" 36 коммунистнууд үзэжэ дүүргээ. Большевизмын историиэ үзэгшэдтэ туһаламжа болгон, 1940 оной гараһанһаа хойшо парткабинедтэ 10 дахин групповой, 2 дахин индивидуальна консультацинууд, 11 лекци болоһон байна.

Эхин парторганизацинуудай секретарьнууд болбол ВКП(б)-эйн историие өөһэдөө үзэгшэдтэ контроль мууса табина.

Үбһэ хуряалгын хүдэлмэри тухай асуудалые партийна актив үргэнөөр хэлсээл, үбһэ хуряалгын ябаса аймаг дотор хангалтагүй байһанайнь шалтагаануудые элирүүлэн, яаралтайгаар абаха хэмжээнүүдые һанаашалба.

Д. Доржиев.

ВКП(б)-эйн уставые наряар сахиха

Большевигүүдэй парти болбол өөрынгөө зэргэдэ хүдэлмэришэн ангиин, ажалша таряашадай ба интеллигенциин тон активна, эрхим хүнүүдые шэлэн абадаг.

ВКП(б) эйн Центральна Комитет хадаа партида абалгын индивидуальна принципые хазагайруулгын аюул ба партида шэлэн абалгын принципые хазагайруулгатай тэмэсэхэ тухайда нэгэтэ бэшэ зааһан байна.

ВКП(б)-эйн шэнэ устав болбол хүдэлмэришэдые, таряашадые ба интеллигентнүүдые аб-адли условёор партида абаха арга олгобо, энэ хадаа партида абтагшадай шанарай түлөө анхаралаа табихагүй гү, али партида ороха тухай хэн мэдүүлгэ үгэнэб тэдэ бүгэдые абаха гэһэн бэшэ, харин тэдэнэрэй шанарай түлөө бүри ехэөр анхаралаа табиха гэһэн удхатай.

Бүри 1921 оной сентябриин 15-да нүхэр Молотовто бэшэһэн записка соогоо, партиин членүүдэй рекомендаци тухайда В. И. Ленин иигэжэ бэшээ һэн:

„Рекомендовалагдагшадтай сугтаа али-нэгэн партийна организацида нэгэ жэлһээ доошо бэшэ саг соо хүдэлмэрилжэ, тэрэнэй хүдэлмэринь өөрөө ажаглан хараһан хүн рекомендаци үгэжэ шадаха байба".

Энэ гайхамшаг сэсэн заабаринь, ВКП(б)-эйн XVIII съезд дээрэ абтаһан, партиин устав соо оруулагданхай.

Гэбэшье, зарим коммунистнууд өөһэдынгөө рекомендацида серьезноор хандадаггүй байна. Ленин—Сталинай партиин хэрэгтэ үнэхөөр преданнэ, үнэнсэхэ, эрхим хүнүүдые партида рекомендовалха гэжэ ойлгодоггүй гэхэ гү, „рекомендаци үгэгшэд хадаа өөһэдынгөө рекомендацинуудай шанарһайтай байхынь түлөө харюусалга даана" гэһэн, партиин уставай эрилтые мартана.

Улан-Удын Центральна районой зарим коммунистнууд болбол, партиин членэй үндэр нэрые абажа, шадахагүй хүнүүдтэ хүнгэн бодолоор рекомендаци үгэжэрхидэг фактнууд үзэгдэнэ.

Жэшээлхэдэ, „Заготскодой"дэргэдэхи эхин парторганизациин коммунистнууд—Салтавич, Дубровин,Хордаев гэгшэд, помещигэй хүбүүн Алексеевые,хүдэлмэри дээрэ өөрыгөө харуулаагүй Родевальдые партида рекомендовалһан байнад.

Бурмонторгын дэргэдэхи парторганизациин член нүх. Павленко болбол, жулик Слепченкэдэ, сугтаа хүдэлмэрилээгүй аад, дуулбаряар рекомендаци үгөө.

Эдэ бүгэдэ фактнууд болбол, зарим коммунистнууд ВКП(б)-эйн уставые бүдүүлигээр хазагайруулжа байһыень гэршэлнэ. Иимэнүүд фактнууд бусадшье организацинуудта бии. Нэгэ шухала дутуу юуб гэхэдэ, олонхид хадаа рекомендовалагшадайгаа характеристикые һайншье, муушье талааранъ рекомендаци соогоо тобшо тодорхойгоор дурсадаггүй байна. Хлебзаводай дэргэдэхи парторганизациин член нүхэр Якинчук болбол ВКП(б)-эйн члендэ орохыень нүх. Сазоновто рекомендаци үгэхэдөө, „нүх. Сазоновые хлебзавод дээрэ хамтэ хүдэлмэрилһээрөө мэдэнэб, тэрээндэ муу зүйл ажаглаагүйб, һайн лэ талыень мэдэнэб" гэжэ бэшэбэ. Энэ рекомендаци хадаа тэрэ хүнэй характеристикынь хүсэдөөр харуулжа шадаагүй. Рекомендациин удхашанарые дээрэ үргэхэ шухала. Рекомендаци үгэгшэд болбол рекомендавалагдагша хүнэйгээ характеристикыень хүсэдөөр харуулха ёһотой.

ВКП(б)-эйн райкомой ба эхин парторганизацинуудай секретарьнууд болбол партида абалгын хэрэгые саг үргэлжэ хүтэлбэрилхэ, тохёолдоһон дутуу дундануудые дары усадхажа, ВКП(б)-эйн устав наряар сахиха харюусалгын мэдэрэлээр рекомендовалагшадые хүмүүжүүлхэ шухала.

Решетников—ВКП(б)-эйн Центральна райкомой секретарь.

ГСО-гоор РСФСР-эй түрүү һуурида заочно соревновани. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: соревнованида хабаадагшад, шархатаһан хүниие уяжа байна. (Пестеревэй фото).

Б.-М. искусствын декадада бэлэдхэл

Залуу художник

Дугардоржи Тудуповай 3 наһатай байхада, Октябрьска социалистическа революци болоо. Жаргаланта һайхан саг угтажа түрэһэн золтой хүбүүн эрхэ жаргалаараа 8 наһатайһаа һургуулида һуража эхилээ. Һургуулида һуража байхадаа зурагта ехэ дуралдаг, өөрынгөө уранзурагуудаар нүхэдөө һонирхуулдаг ба ханын газетэдэ удхата зурагуудые зуража, һурагшадай һайн һурахые уряалдаг бэлэй.

Агын аймагта 7 жэлэй һургуули дүүргээд, 1930 ондо Иркутскдахи уранһайханай техникумдэ ороһон байгаа. Тус техникумые дүүргэмсээрээ, Московско уранһайханай институтда орожо, тэрэниие дүүргээд, ёһотой художник боложо Бурят-Монголдоо бусажа ерээ.

Нүхэр Тудупов, Бурят-Монголой искусствын декадада бэлэдхэжэ байна. Мүнөө Дугардоржи хоёр ангиин хоорондохи тэмэсэл харуулһан удхатай„Барилдаан"гэжэ ехэхэн зураг гоё һайханаар зуража байна. Мүн хэдэн депутадуудай, артистнара ба чеканщик Тубчиновай портредүүдые һайнаар зураһан байна.

Залуу, художник Дугардоржи Тудупов, художник болохо гэһэн багынгаа һаналые бэелүүлжэ шадаа.

Ц. Номтоев.

ДЕКАДЫН БЮЛЛЕТЕНЬ

Теамонтаж (инженер нүхэр Ларионов). Сценые заһабарилгын хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Нүхэр Пусгынников, Рещиков ба Лошкевич гэгшэд эрхим һайнаар хүдэлмэрилнэл. Сценэ заһабарилгын хүдэлмэридэ машинист нүхэр Голубков ехэ үүсхэл гаргаба.

Транспорматорна киоскые түхеэрэлгэдэ эхилжэ ороо, темпэнь үшөө дутамаг.

ПЧСТР-164 конторо (нүхэр Бредис) сценэдэхи хүдэлмэринүүдэ хүдэлмэриин хүсөөр (штукатурнууд ба плотнигууд), материалнуудаар хангаңагүй. Һүүлэй үедэ сценэ дээрэ 17 плотнигууд хүдэлмэрилжэ байтарнь, тэдэнэй 4 хүниень байрын барилгада абшоо.

Тэдхэн хангалга (Начальник нүхэр Арсентьев). Элдэб мехнүүд, хэрэгтэй шпагадууд ба кошманууд дутана гэжэ цехнүүд гомодол оруулна. Эдэ бүгэдын складуудта биишье һаа,мастерскойнуудта асарагданагүй.

Костюм оёдог цех (Цехые даагша нүхэр Дынина). Городой кооперативна мастерскойнуудые бүхы шухала материалнуудаар ба модельнүүдээр хангаха зориго костюм оёдог цехын урда байна, энээндэ тусгаар анхаралаа табиха хэрэгтэй. Энэ цехтэ нэгэ эсхэгшэ, 14 кольчужна вязальщицанууд ба 5 дээдэ мэргэжэлтэй оёдолшод хэрэглэгдэхэ байна. Арһан,һылэһэн зүйлнүүд ба хэгдэһэн материалнуудай үгыһээ „Баяр" зүжэгые гаргалга баригдана.

Е. И. Попова, Александра Очирова, Шура Дамдинова, Пана Воронцова, Давыдова Дари, Банзарагцаева, Мария Баранова, бригадир И. А. Лейба, А. Давыдова, Д. И. Днепровская, Л. Казакова, А. Соколова, М. Холмогорова, (крахмальщица) гэгшэд эрхим һайнаар хүдэлмэрилнэд. Вышивальщица В. А. Зачко гэгшэ общественнэ тон ехэ хүдэлмэри ябуулна.

НАГАСЛАЙЕВ.

ҺУРАГШАНАРТА *)

Совет һайхан оронойм
Солбон залуу пионернүүд.
Суутай дүүрэн жаргалайм
Согтой дорюун комсомолецууд.
Һурыт, һурыт эрхимээр
Һургаал эрдэмээ түгэсыт!
Оролдыт, оролдыт һургуулидаа
Обог нэрээ суурхуулыт!
Эхэ нарата оронойгоо
Эрдэмтэнэй нэгэнүүд бологты!
Үнэхөөр Мүнхэ алдартай
Үнэн геройнууд бологты!

*) Тунхэнэй аймагай Жэмчуугэй сомоной бишнихан хубуунэй зохёол.

Нүхэр Молотовай докладта хилын саанахи отклигу[...]

Германида

БЕРЛИН, августын 4. СССР-й Верховно Соведэй VII Сесси дээрэ нүхэр Молотовай хэһэн доклад болбол бүхы германска хэблэлэй гол анхаралда үлэһөөр байна.

„Берлинер нахтаусгабе" газетэ иигэжэ хэлэнэ: „Советскэ премьер-министр ба гадаада хэрэгүүдэй министр Молотовай үгэ болбол бүхы европейскэ томо державануудтай советскэ Россиин харилсаануудай тодо картиные үгэһэн байна. Берлин ба Москвагай хоорондохи харилсаанууд болбол баталагдаһан договорнуудахи условинуудта хүсэдөөр зохино гэһэн (Германи ба Россида бэшэ, харин бусад миртэ хэрэгтэй) баталалга дахин үгтэнэ.

Германска олон тоото газетэнүүд хадаа Сессиин хүдэлмэринүүдэй ябасые, тусгаарлабал, Советскэ үргэн олониитэдэ нүхэр Молотовай докладай угтагдаһан баярые эли тодоор толилно. „Фелькишер беобахтер" газетэ болбол нүхэр Молотовай докладта зорюулагдаһан, „Правдын" түрүү бэшэгһээ цитироваlба.

Италида

РИМ, августын 4. Бүхы итальянска хэблэл болбол СССР-эй Верховно Соведэй VII Сесси дээрэ нүхэр Молотовай хэһэн докладта отклигуудые толилжо үргэлжэлһөөр байна. Өөһэдынгөө комментаринуудһаа гадуур, газетэнүүд болбол хилын саанахи хэблэлэй ба политическэ кругуудай отклигуудые харуулна.

Нүхэр Молотовай доклад болбол бүхы дэлхэйдэ тон ехэ һонирхолые үзүүлбэ гэжэ тэмдэглэн, „Трибуна" газетэ бэшэнэ: „Энэ ойлгосотой байна, юундэб гэхэдэ ородой политика болбол ниитэ оршонбайдалые сэгнэлгэдэ газзашалжа болохогүй фактор мүн болоно".

„Дель Пополо" газетэ бэшэнэ: „Итало-ородой харилсаанууд тушаа тэдэнэй һайжаралгые тэмдэглэжэ хэлэһэн Молотовай үгэнүүд Италида тон ехэ хүхюун байдалые үзүүлбэ гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди".

Китадта

ЧУНЦИН, августын 4. (ТАСС). Китадай хэблэл болбол СССР-эй Верховно Соведэй VII Сесси дээрэ нүхэр Молотовай хэһэн докладые үргэнөөр толилно.

Докладта зорюулһан комментаринууд соогоо, „Чжуннян-жибао" газетэ болбол Европодо боложо байгаа дайнда нейтралитедэй ба мирэй советскэ политикын хубилалтагүй байһые тэмдэглэбэ.

„Ишибао" газетэ болбол СССР ба агууехэ национальна Ки[...] хоорондохи хани бариса[...] харилсаанууд тухай нүхэр [...]товай доклад соо хэлэгдэһэн [...]зарые тэмдэглэнэ.

Грецидэ

АФИНЫ, августын 4. (ТАС[С]). Греческэ газетэнүүд болбол „СС[СР-]эй Верховно Соведэй Сессиин [...] седачи дээрэ СССР-эй гад[аада] политика тухай Молотов үгэ [...]лэбэ" гэһэн эхитэйгээр, н[...] Молотовай докладай удхые то[...] толилбо.

Венгридэ

БУДАПЕШТ, августын [...] Венгерскэ хэблэл болбол нү[...] Молотовай докладта угаа [...] анхарал хандуулжа үргэлжэл[...] байна.

Молотовай үгэнүүдые,—„Пе[...] Хирлай" газетэ мэдүүлнэ,—[...] дэлхэй соносоно, тэрээнэй докл[...] болбол бүхы дэлхэйн тула хэл[...]дэбэ". (ТАСС)

Иранда

ТЕГЕРАН, августын 4. (ТА[СС]). Тегеранска газетэнүүд бол[...] СССР-эй Верховно Соведэй [...] Сесси дээрэ нүхэр Молот[...] хэһэн докладай текстые хүсэ[...] толилбо.

Болгарида

СОФИЯ, августын 4 (ТА[СС]). Болгарска хэблэл болбол СС[СР-]эй Верховно Соведэй VII Сесси[...] хүдэлмэриие үргэнөөр толил[...] үргэлжэлһөөр байна.

Болгарска парламентын депу[...] Янев гэгшэ „Днес" газетэдэ [...]лилогдоһон статья соогоо иигэ[...] бэшэнэ: „Августын 1-дэ Совет[...] парламент дээрэ Молотовай ха[...]һэн үгэ хадаа гансаханшье М[...]зада бэшэ, мүн бүхы дэлхэй[...] тон ехэ һонирхолтойгоор хүлээ[...]гэбэ. Молотовай үгэ болбол ни[...]тын мэдэрэлээр, тодо ойлгосот[...] ба конкретнэ байгаа".

Румынида

БУХАРЕСТ, августын [...] (ТАСС). Румынска хэблэл бол[...] СССР-эй Верховно Соведэй [...] Сесси дээрэ нүхэр Молотовай [...]һэн докладые һайтар зүбш[...] хэлсэжэ үргэлжэлһөөр байна.

„Универсул" газетэдэ, жур[на]лист Лугошану бэшэнэ: „Мо[ло]товай доклад болбол гайхах[...] тодо байдаг. Арадай Комисс[ар]нуудай Соведэй түрүүлэгшэ б[...]бол юумэнүүдые өөһэдынгөө нэр[...]нүүдээр тон мэргээр нэрэл[...]тэин, тэрэнэй доклад коммента[...]нуудые эринэгүй. Уласхоорон[...] событинуудай ба саашанхи пе[рс]пективэнүүдэй хүгжэлтэ туш[аа] Молотовоор хэлэгдэһэн ажагла[...]нууд тон һонирхолтой байна[...]

Вагоннигуудай уялга

Сталинай нэрэмжэтэ „Серго-уголь" шахтын Центральна Ирминын шахтернууд-горнягуудай хандалгые Бурядай гигант—паровоз-вагонно заводой колесно цехын стахановецууд, ударнигууд ба бүхы хүдэлмэришэд халуунаар дэмжээ. Энэ хандалгые зүбшэн хэлсээл, хүдэлмэришэд өөһэд хоорондоо социалистическэ соревнованиин договорнуудые батаlба.

Баһа заводойгоо инструментальна цехые ба Омскын вагон заһа[...] барилха заводые социалистичес[кэ] соревнованида уряалха зүүр[...] 1940 оной үйлэдбэриингөө п[...]ниие мүн оной декабриин 1-[...] гүйсэд дүүргэхэ, вагонууд[...] эрхим шанартайгаар ремонтло[...] гаргаһан продукциингаа үнэ[...] 10 процент доошолуул[...] ажлалай бүтээсые 12 процент д[...]шэлүүлхэ уялгануудые абаа.

Ч. Ш. ШАГДАРОН.

Бурят-монгол хэлэнэй синтаксисэй шухала асуудал

(Зүбшэлэлдэ табигдаба. Үргэлжэлэлынь удаахи номерто).

Ленинско-сталинска национальна политикын ашаар бурят-монгол шэнэ литературна хэлэ бэшэг бүхы хүсэн соогоо хүгжэхэ замдаа ороһон байна. Хэлэн болбол социалистическэ байгуулгын зорилгонуудые бэелүүлэлсэхэ хүсэтэ нэгэн зэбсэг. Энэ хүсэтэ зэбсэгэйнгээ, хэлэнэйгээ законуудтай танилсажа, тэрээнээ бүри хурса, бүри уран,гоё һайхан, сэнгүү болгохые ажалшан бүхэн, үхибүүд бүхэн оролдоно. Тиин зуура, бурят-монгол хэлэнэй законуудые ойлгуулһан наука—грамматика мүнөө дээрээ хүсэд мүрөө олоодүй байна. Илангаяа грамматикын нэгэн һалаа—синтаксис хүсэд шэнжэлэгдээдүй. Синтаксис болбол грамматика соогоо бэшэнээ хүтэлжэ ябаха тон шухала һалаань мүн. Синтаксисэй асуудалнууд тухай манай научна хүсэнүүд һаналаа ехээр табяадүй. Нэн түрүүшын үедэ бурят хэлэнэй простой мэдүүлэлэй асуудалнуудые гүримшүүлхэ хэрэгтэй. Эдэ асуудалнууд соо мэдүүлэлэй членүүд тухай асуудал тон шухала. Энээниие шиидхэхэдээ бурят-монгол хэлэнэй законуудые огто эбдэнгүй, болохо зэргээрнь, ород хэлэндэ дүтэлүүлхэ ба али тааараха газартань адлидхаха принцип бариха ёһотой гээшэ. Юундэб гэхэдэ, ород хэлэн болбол олонациональна советскэ зоной интернациональна хэлэн болоһон байна. Тиимэ тула,ород хэлые шудалха мүн айхабтар шухала. Эхэ хэлэнэйгээ законуудые ойлгожо абаад байхада ород хэлэ ойлгохо тон бэлэхэн.

Ород хэлэндэ дүтэлүүлхэ принципэй ёһоор хараад үзэбэл, бурят хэлэнэй мэдүүлэлэй членүүд ород хэлэнэйхидэл тон адли. Иимэ байн гэһээнь, заримууд бурят хэлэндэ ушарлагша (обстоятельство) гэжэ член байдаггүй юм гэхэ мэтын һанал гаргадаг. Мүнөө БМАССР-эй Наркомпросоор баталагдаһан хүсэдбэшэ дунда һургуулида бурят хэлэ зааха стабильна программа соо ушарлагшые оруулаагүй, энээниие һайтар шэнжэлжэ, шалгажа үзэхэ гэһэн байна. Ушарлагшые бии болгохо хэрэгтэй.

Бурят хэлэндэ ушарлагша бии. Зүгөөр, тэрээнэй гаралгань эли тодо бэшэ байна. Морфологиин зарим асуудал, жэшээлхэдэ: шулуун гэр, шулуутай газар гэхэдэ „шулуун, шулуутай" гээшэнь юумэнэй нэрэ гү, али тэмдэгэй нэрэ гү г.м. баһал хүсэд эли бэшэ байһан ушарһаа, мэдүүлэлэй членүүдэй гаралгань балар байха юм. Эдэ бүхэниие шиидхээд байхада, ушарлагшын гаралга тодо болохо.

Мүнөө бурят хэлэндэ байһан нэмэлтэ, деепричастна элирхэйлэгшэ гэдэгүүд ород хэлэнэй мэдүүлэлэй членүүдһээ ехэ ондоо, аминдаа байна. Энэ ушар ород хэлэ заахада һаад хэнэ. Тиимэ тула ород хэлэнэй дополнени ба обстоятельствода адли бурят хэлэнэй нэмэлтэ ба ушарлагшые бии болгохын бодомжые хэлэ шэнжэлэгшэд, багшанар ба хэблэлэй хүдэлмэришэдэй үзэмжэдэ табигдана.

Газетнэ статья соо багтаахын тула баримта ба жэшээнүүдынь тобшоор үгтэбэ.

1. НЭМЭЛТЭ [1]).

Үйлын [2]) бууһан юумые [3]) харуулдаг, косвенно падежнүүдэй асуудалда харюусадаг юрын членые нэмэлтэ гэнэ.

Би **Зоригто «Чиж»** гэжэ **журнал** захяаб. Эндэ «Зоригто» (хэндэ?), „журнал" (юу?) гэһэн юумэнэй нэрэнүүд „захяаб" гэжэ глаголдо хүтэлэгдэжэ [4]), нэмэлтэ болоһон байна. Хэрбээ„Би захяаб" гэжэ хэлээ һаа „юу захиһаниинь, хэндэ захиһаниинь" огто мэдэгдэхэгүй. Тиимэ тула, „захяаб" гэжэ глаголой үйлын бууха юумэн—нэмэлтэ хэрэгтэй болоно.

Нэмэлтэ болбол юумэн байдаг тула бүхы косвенно падеждэ байһан юумэнэй нэрэ ба тэрээнэй түлөө ябадаг түлөөнэй үгөөр ехэнхидээ гарадаг [5]) юм. (Нэрлүүлэгшэ хадаа гансал нэрын падежээр, дахуул үгэгүйгөөр гарадаг). Юумэнэй нэрэ ба түлөөнэй үгөөр гараһан нэмэлтые жэшээлхэдэ иимэ: **Артельнай** үнеэдтээ **дулаан дал** бариба. **Манда** энэ **номоо** уншуулаарай. **Тэнгэри** бүүдэгэр хара **үүлээр** бүрхөөгдэһэн байгаа. **Буладые Батартай** ябуулха болооб. **Ши бидэнтэй** ошохош. **Кимһээ** бэшэг абааб. **Номыешни** асарааб.

Хамаанай падежээр гараһан нэмэлтэ заабол дахуул үгэтэй байха ёһотой. (Дахуул үгэгүй юумэнэй нэрэ хамаанай падеждэ байхадаа элирхэйлэгшэ ба обородой нэрлүүлэгшэ болодог). Сталинска **Конституциин тухай** доклад болобо. Би **Доржын түлөө** ошохомни. Би **Батын орондо** ерээб. Дахуул үгэтэй юумэнэй нэрэ ондоошье падежээр гараһан байдаг. **Степаниие** шахуу хүлеэжэ байна һэн. Шэнэ **нормо тухай** хэлсэбэ.

Нэмэлтэ хэрбээ юумэнэй удхатайгаар хэрэглэгдэһэн байгаа һаа тэмдэгэй, тоогой нэрэ ба причастяар гаража шадаха юм. Ши **улааниие** абаарай, би **хүхые** абахаб. (Улаан ба хүхэ үнгын карандаш гү, али шэрэ г. м. юумэн тухайлагдана). **Табанһаа гурбые** хорооходо хоёр үлэхэ. (Табан юумэн, гурбан юумэн гэжэ тухайлагдана). Би мүнөө жэл **долоодохиие** дүүргэхэб. (Долоодохи класс гэжэ тухайлагдана). **Барилдахые** хараав. („Барилдаа хараав" гэһэн юумэнэй нэрын удхатай). **Уншаһанаа** хэлэ. («Уншалга» тухайлагдана). Эдэ хэлэлгын хубяар гараһан нэмэлтэ болбол туд туд хубиингаа асуудалда харюусадаг юм.

Мүн, юумэнэй удхатайгаар хэрэглэгдэһэн причастна связкатай деепричастяар (сложно глаголоор) гарһан нэмэлтэ байдаг. Тиихэдээ, причастна связканъ ямар нэгэ косвенно падеждэ нюурта хамаадаад байха ёһотой. Жэшээ: **Һуужа байһандань** үгөөб. **Һуужа һууһанһаань** абааб. **Ябажа ябаһантайнь** хөөрэлдөөб. Эндэ деепричастинь гол удхыень ойлгуулна, причастинь (байһан, һууһан, ябаһан,) связкын роль бүтөөжэ, формыень харуулна. „Һуужа байһандань үгөөб" —гэхэдэ, байһан хүндэ үгөө гэжэ хэлэһэн бэшэ, һууһан хүндэ үгөө гэһэн удхатай.

Сэхэ ба косвенно нэмэлтэ

Нэмэлтэ—үйлын бууһан юумые харуулдаг тула глаголдо хабаалажа хүтэлүүлдэг. Үйлын яажа бууһан талаар үзэхэдэ, нэмэлтэ доторoo хоёр илгаатай байдаг: 1) сэхэ нэмэлтэ, 2) косвенно нэмэлтэ.

Батые эльгээбэ. **Лампа** носо[...]бо. **Уһа** асара. **Нохой** дальба[...]**раанууды**е бариба. **Таряаг[аа]** сохибо. Эдэ мэдүүлэлнүүд с[...] байһан нэмэлтэнүүд булта[...] үйлын падеждэ байна. Хэлэгш[...]нүүдынь бултадаа переходно г[ла]гол. Переходно глаголой үй[...] болбол ямар нэгэ юумэндэ сэ[...] буудаг ба заабол үйлын падеж[...] байһан нэрэ үгэ хэрэглэдэг ба[й]на. Хэрбээ „сохибо" гээ һ[...] заатагүй „юу?, юугээ?, хэни[...] г. м." асуудал гаража, эрхэбэш[...] үйлын падеждэ байһан нэрэ үгэ[...]—нэмэлтээр харюу үгтэхэ ёһото[...] Иимэ дээрэһээ:

Үйлын падежээр гараһан нэмэл[...]тые **сэхэ нэмэлтэ** гэнэ.

2. Үйлын падежһээ бэшэ онд[оо] косвенно падежээр гарһан нэм[элтэ]тые **косвенно нэмэлтэ** гэн[э]. Косвенно нэмэлтэ хадаа үй[...] юумэн хоёрой хоорондохи эл[...] харилсаа [6]) харуулдаг. **Уһанд[аа]** **ошобо**. (Үйлые юумэндэ зүглүү[л]нэ). **Һүхөөр** сабшана (үйлы[н] зэбсэг харуулна). **Гомбо Цэдэ[н]тэй** ошобо (Үйлын суг, хамт[а] бүтэһэн юумэ харуулна).

1) Дополнение.
2) үйлэ—действие.
3) Юумэ—предмет.
4) Хүтэлбэри—управление,
5) Гаралга—выражение.
6) Отношение.

Харюусалгата редактор **Р. БИМБАЕВ.**

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 19. Телефоны: отв. редактора — 3-23; секретариата — 3-44; отделов партийной жизни, агитации и пропаганды—7-55 (2 зв.); сельхоз. отдела — 7-55; отделов кадров и писем — 5-07.

Типография НКМП. Уполномоченный Бурглавлита № 3180